

Nova localitat a les comarques de Castelló per a *Vertigo angustior* Jeffreys, 1830 (Gastropoda : Pulmonata)

Ramon Prades Bataller¹, Carles Fabregat Llueca² & Ana Llopis Raimundo¹

1. Museu Valencià d'Història Natural. C/Jaume Vives, 9 12165 Ares del Maestrat. Email: llopraiprabad@gmail.com

2. Jardí Botànic de la Universitat de València. C/ Quart, 80. E-46008 València. cfabrega@uv.es

S'exposa la localització d'una població del vertiginíid *Vertigo angustior* Jeffreys, 1830 a l'Alt Maestrat. Aquesta seria la segona localitat per a Castelló i la setena per a la península Ibèrica d'una espècie que recentment ha segut inclosa al Llistat d'Espècies Silvestres en Règim de Protecció Especial.

Paraules clau: *Vertigo angustior*, Alt Maestrat, vertiginíids, espècies catalogades.

A new locality in Castelló countys for *Vertigo angustior* Jeffreys, 1830 (Gastropoda: Pulmonata)

This note sets out the location of a population of vertiginid *Vertigo angustior* Jeffreys, 1830 in the Alt Maestrat (Castelló province, Spain). This would be the second location in Castelló and the seventh for the Iberian Peninsula for a species that has recently been included in the list of wild species under special protection.

Key words: *Vertigo angustior*, Alt Maestrat, vertiginid, catalogued species.

Vertigo angustior Jeffrey, 1830 és un gasteròpode terrestre de la família Vertiginidae Fitzinger, 1833 que presenta una closca levogira amb cinc voltes convexes, ovalada, de color castany, dotada d'estríes marcades, de distribució uniforme (Fig. 1A i B). L'obertura és ovalada, presentant una forta incisió a la vora externa. A l'interior de l'obertura s'aprecien quatre plec o denticles: angular, parietal, col-lumelar i palatal. Les dimensions màximes són 2.7 mm d'altura per 1.65 mm de diàmetre (Martínez y Robles 2003; Gómez-Moliner et al., 2009).

És una espècie paleàrtica amb àmplia distribució europea des dels Urals, nord d'Iran, la regió del Caspi fins les illes Britàniques i la península Ibèrica, encara que no s'ha citat a Portugal (Alonso et al., 2001; Martínez-Ortí & Robles, 2003; Puente et al., 2006; Gómez et al., 2009).

A l'estat Espanyol fins al 2010 només es coneixen dues localitats amb presència viva de l'espècie. Una és a Catalunya, a l'estany de Banyoles (Pla

de l'Estany) i una altra a Castelló, a la Poble de Benifassà (el Baix Maestrat). També s'havia citat a la font de las Arenas a Navalón (la Canal de Navarrés), tot i que aquesta població es va donar per extingida a finals del segle XX, degut a unes obres de condicionament de la font (Martínez-Ortí & Robles, 2003).

Recentment s'han localitzat noves poblacions de *V. angustior*, a Sinarcas (Plana d'Utiel) i dos poblacions a Talayuelas (Conca), que suposen una cita nova per a Castilla la Mancha (Martínez-Ortí et al., 2010, 2011).

L'espècie és pròpia d'ambients hígròfils, al voltant de fonts i zones lacustres que mantinguen nivells d'aigua bastant estables en terrenys amb substrat calcari; habita sota pedres, fustes o entre la vegetació de ribera (Gómez-Moliner et al., 2009).

La localització es va realitzar mitjançant el garbellat de sediments del llit de la rambla de las Truites a Vilafranca, quadrícula UTM 10X10 30T YK28.

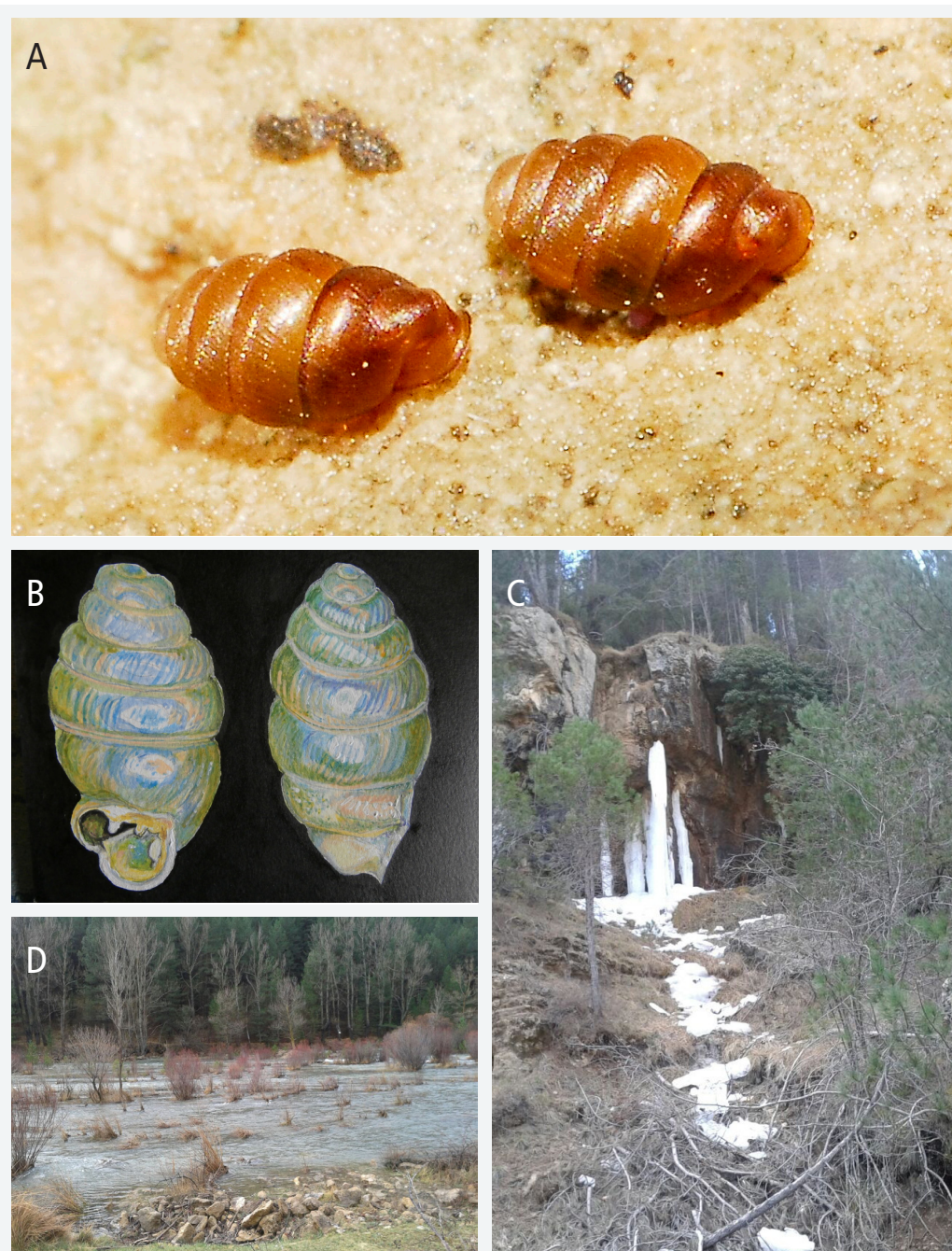

FIGURA 1. A: *Vertigo angustior* Jeffreys, 1830 vius a Vilafranca (l'Alt Maestrat). **B:** Dibuix de *V. angustior* (A. Llopis); esquerra: vista apertural; dreta: vista abapertural. **C:** Habitat de *V. angustior*: brollador (l'Anglesola). **D:** Habitat de *V. angustior*, riu de les Truites (Vilafranca).

FIGURE 1. A: *Vertigo angustior* Jeffreys, 1830 live in Vilafranca (l'Alt Maestrat, NE Spain). **B:** Drawing *V. angustior* (A. Llopis); left: apertural view; right: abapertural view. **C:** *V. angustior* habitat: springs (l'Anglesola, NE Spain). **D:** *V. angustior* habitat: the Truites river (Vilafranca, NE Spain).

A les mostres es van poder identificar, mitjançant lupa, cinc closques (exemplars morts) de *V. angustior*, quatre adults i un immadur. Posteriorment es va tornar a prospectar la zona localitzant-se exemplars vius (Fig. 1A) tant pels autors d'aquesta nota, com per part d'altres naturalistes (J. Cerdà, com. pers.). De moment no s'ha estudiat encara ni la densitat de la població ni la seva extensió al territori.

Els exemplars es van localitzar al llit de la citada rambla, a una zona que conserva aigua o al menys humitat durant tot l'any (Fig. 1C i D). El cabdal l'aporta un ullal procedent d'Aragó. Aleshores, degut que l'àrea habitada per aquest mol·lusc comprén tant el País Valencià, com l'Aragó, terme de l'Anglesola (el riu de les Truites és el límit entre comunitats), aquesta cita suposa la primera per a Aragó, ampliant la distribució de *V. angustior* a quatre comunitats autònomes. La localitat es troba a 1190 m. sobre el nivell de la mar.

L'hàbitat de l'espècie el constitueixen les jonqueres i herbassars higròfils del llit de la rambla, que corresponen majoritàriament a les associacions *Lysimachio ephemeri-Holoschoenetum vulgaris* Rivas Goday & Borja 1961 i *Helosciadatum nodiflori* Maire 1924. La primera comunitat correspon a les jonqueres altes dels marges de la rambla, dominades per *Scirpus holoschoenus* L., *Agrostis stolonifera* L. i *Juncus inflexus* L., amb presència característica de *Lysimachia ephemerum* L., acompanyada per *Sonchus aquatilis* Pourr., *Cirsium pyrenaicum* (Jacq.) All. o *Carex mairii* Coss. et Germ. A la zona central del llit, sotmesa en aquest tram a inundació gairebé permanent, es desenvolupen les formacions helofítiques de *Helosciadatum nodiflori* amb *Ranunculus repens* L., *Veronica anagallis-aquatica* L., *Apium repens* (Jacq.) Lag., *Parnassia palustris* L. i *Mentha longifolia* (L.) Huds., entre d'altres. Alguns salzes (*Salix atrocinerea* Brot., *S. eleagnos* Scop.) i esbarzers (*Rubus ulmifolius* Schott) completen l'entorn vegetal de la població.

Acompanyant a *V. angustior* s'han trobat els següents mol·luscs terrestres:

- *Carychium tridentatum* (Risso, 1826)
- *Cochlicopa lubrica* (O. F. Müller, 1774)

- *Oxyloma elegans* (Risso, 1826)
- *Quickella arenaria* (Bouchard-Chantereaux, 1837)
- *Abida polyodon* (Draparnaud, 1801)
- *Abida secale* (Draparnaud, 1801)
- *Chondrina avenacea avenacea* (Bruguière, 1792)
- *Chondrina farinesii farinesii* (Des Moulins, 1835)
- *Granaria braunii braunii* (Rossmässler, 1842)
- *Pyramidula pusilla* (Vallot, 1801)
- *Valonia enniensis* (Gredler, 1856)
- *Valonia pulchella* (O. F. Müller, 1774)
- *Vertigo pusilla* (O. F. Müller, 1774)
- *Vertigo antivertigo* (Draparnaud, 1801)
- *Vertigo moulinsiana* (Dupuy, 1949)
- *Jaminia quadridens* (O.F. Müller, 1774)
- *Cochlodina laminata* (Montagu, 1803)
- *Rumina decollata* (Linné, 1758)
- *Punctum pygmaeum* (Draparnaud, 1801)
- *Discus rotundatus* (O.F. Müller, 1774)
- *Vitrina pellucida* (O.F. Müller, 1774)
- *Oxychilus draparnaudi*, (Beck, 1837)
- *Vitrea contracta* (Westerlund, 1871)
- *Aegopinella minor* (Stabile, 1864)
- *Zonitides nitidus* (O. F. Müller, 1774)
- *Euomphalia strigella* (Draparnaud, 1801)
- *Monacha cartusiana* (O. F. Müller, 1774)
- *Xerocrassa geyeri* (Soós, 1926)
- *Xerosecta cespitum* (Draparnaud, 1801)
- *Cepaea nemoralis* (Linné, 1758)
- *Cornu aspersum* (O.F. Müller, 1774)
- *Pseudotachea splendida* (Draparnaud, 1801)

I aquàtics com:

- *Radix balthica* (Linné, 1758)
- *Galba truncatula* (O.F. Müller, 1774)
- *Haitia acuta* (Draparnaud, 1805)
- *Psidium* sp.

La zona on es localitza *V. angustior* està legalment protegida a les dues comunitats autònomes, aragonesa i valenciana, mitjançant la figura de LIC (Lloc d'Interès Comunitari), LIC Alt Maestrat a Castelló, i LIC rambla de las Truites a Terol. Per la qual cosa qualsevol actuació al medi ha d'estar autoritzada per les autoritats ambientals.

La presència d'aquest mol·lusc a la zona ha seguit comunicada pels autors a responsables mediambientals d'ambdues províncies.

V. angustior ha estat inclosa al "Llistat d'Espècies Silvestres en Règim de Protecció Especial" del Ministeri de Medi Ambient i Medi Rural i Marí. Aquest Llistat recull les espècies que abans estaven incloses al "Catàleg Nacional d'Espècies Amenazades", i aquelles que estan compreses als llistats i catàlegs que figuren com a protegides en els annexos de les normes o decisions de la Unió Europea (BOE núm. 46 de 23/02/2011).

L'espècie també es troba inclosa a l'Annex II de la Directiva de Hàbitats de la Unió Europea (92/43 EEC de 1992) i a la Llista Roja de la Unió Internacional per a la Conservació de la Naturalesa (IUCN, 1996) on es qualifica com "Baix risc/dependent de la conservació". Per últim a l'Atlas de los Invertebrados Amenazados de España està considerada com en "perill crític" (Gómez-Moliner et al., 2009).

En 2014 es va iniciar el projecte "Monitorització de dos espècies de gasteròpodes amenaçats del gènere *Vertigo*: *V. angustior* i *V. moulinsiana* en diversos emplaçaments peninsulars". Destinat a detectar i avaluar la densitat d'aquesta espècie i de *Vertigo moulinsiana* a tres localitats del País Valencià. Projecte dirigit pel Dr. Alberto Martínez-Ortí amb el que col·labora el Museu Valencià d'Història Natural, el Servei de Vida Silvestre de la Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient, Canvi Climàtic i Desenvolupament Rural de la Generalitat Valenciana i la Consejería de Agricultura (delegació de Conca) de la Junta de Comunidades de Castilla-la Mancha. Ja que en aquesta nova localitat estan presents les dues espècies es considera convenient incloure-la al projecte esmentat.

Agraïments

A Jacinto Cerdà per cedir-nos fotografies de *Vertigo* i acompanyar-nos en la prospecció. També ens van ajudar a buscar caragols Sonia García i Virgilio Beltrán. A Toni López per facilitar-nos bibliografia i a l'agent mediambiental de la zona Emmanuel Galindo per la seua tasca protectora del *Vertigo*.

Bibliografia

Alonso, M. R., Altonaga, K., Alvarez Halcón, R. M., Araujo, R., Arconada, B., Arrebola, J. R., Bech, M., Bros, V., Castillejo, J., Gómez, B., Ibañez, M., Luque, A., Martínez-Ortí, A., Moreno, D., Prieto, D., Puente, A. I., Pujante, A. M^a., Robles, F., Rolán, E., & Templado, J. 2001. Protección de moluscos en el Catálogo Nacional de Especies Amenazadas. Reseñas malacológicas, XI. 286 pp.

BOE (Butlletí Oficial de l'Estat). Núm. 46: 23/02/2011. Desarrollo del Listado de Especies Silvestres en Régimen de Protección Especial y del Catálogo Español de Especies Amenazadas. <http://www.boe.es/boe/dias/2011/02/23pdfs/BOE-A-2011-3582.pdf>

Gómez-Moliner, B. J., Martínez-Ortí, A., Altonaga, K., Puente, A. I. & Prieto, C. E. 2009. *Vertigo angustior* Jeffreys, 1830. In J. R. Verdú, & E. Galante. (Ed.) Atlas de los Invertebrados Amenazados de España (Especies en Peligro y en Peligro Crítico): 337-340. Dirección General para la Biodiversidad, Ministerio de Medio Ambiente. Madrid.

IUCN (Unió Internacional per a la Conservació de la Naturalesa). 1996. Red List of Threatened Species. *Vertigo angustior* Jeffreys, 1830. <http://www.iucnredlist.org/apps/redlist/details/22935/0>.

Martínez-Ortí, A. & Robles, F. 2003. Moluscos continentales de la Comunidad Valenciana. Generalitat Valenciana. 259 pp. Conselleria de Territori i Habitatge. Colección Biodiversidad, 12. València.

Martínez-Ortí, A., López Alabau, A. & Arco, M. C. 2010. Nuevos hallazgos del vertiginido *Vertigo angustior*, Jeffreys, 1830 (Gastropoda, Pulmonata) en la península Ibérica. Noticiario SEM, 54: 50-52

Martínez-Ortí, A.; Lopez Alabau, A. & Arco, M.C. 2011. Hallazgo de una población de *Vertigo angustior* Jeffreys, 1830 (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae) en la Comunidad Valenciana. Noticiario SEM, 56:57-59.

Puente, A. I.; Prieto, C. E.; Altonaga, K. & Gómez, B. J. 2006. *Vertigo (Vertilla) angustior* Jeffreys 1830. In Verdú & Galante (Ed.) Libro Rojo de los Invertebrados de España: 406. Dirección General para la Biodiversidad. Ministerio de Medio Ambiente. Madrid.

Rebut el 20 d'abril de 2015

Acceptat el 26 de maig de 2015